

Avskrift.

H E M L I G
jämlikt kung. 1938 nr 757

D.Nr H 279/1942.

Överlämnas till Kungl. Generaltullstyrelsen.
Stockholm den 15 september 1942.

Ivar Åberg.

Till Herr Kanslibyråchefen.

Tullkammaren får härmed vördsamt bringa följande till Kanslibyråchefens kännedom för att åtgärder om möjligt måtte kunna vätagas å vederbörligt håll till förebyggande av ett upprepande.

Den 9 innevarande september månad medföljde med godståg nr 2447 från Norge till Storlien två tyska militärer, en officer och en underofficer, i egenskap av transportbefäl över ett antal i tåget medförda vagnslaster med materiel för tyska krigsmakten, vilket skulle vidarebefordras genom Sverige till Narvik via Riksgränsen. I den tyska materielen ingick bland annat två stycken fältradiobilar utrustade med såväl sändare - som mot-tagnings-apparater, vilka bilar voro upplastade å öppna järnvägsvagnar n:ris BMB 440112 och Stuttgart 51247 befraktade under Fahrtnummer 197000. I den förstnämnda vagnens radiobil medföljde det nämnda tyska följemansskapet vid ankomsten till Storlien. Vid invisitationen av tåget meddelades tyskarna av den visiterande tulltjänstemannen, att de under resan genom Sverige icke fingo vistas i radiobilen, utan skulle resan genom landet företagas i en härför särskilt avsedd vagn, vilken för övrigt tillkopplats tåget redan å norsk sida för detta ändamål. Den tyske officeren gjorde omedelbart invändningar under förebärande av diverse olika skäl, vilka dock avvisades av den visiterande tulltjänstemannen under hänvisning till de en gång för alla fastställda bestämmelserna angående förbud för tyskt följemanskap att vid resa genom Sverige medfölja i å järnvägsvagnar upplastade bilar eller fordon, samt uppmanades tyskarna att med för resan behövlig utrustning flytta över från radiobilen till den anvisade järnvägsvagnen. Den tyske transportbefälhavaren svarade då nej samt uppgav att för denna transport föreläge ett speciellt medgivande, att medfölja å radiobilen, då där förvarades några viktiga handlingar, och utbad han sig att få telefonera till någon tysk myndighet i Sverige. Då genom detta parlamentarande det avgående tåget från Storlien måste kvarhållas erbjöd sig stationsinspektoren, för att minska förseningen av tåget så mycket som möjligt, att sätta sig i förbindelse med Statens Järnvägars Militärbyrå för att genom dess förmedling erhålla bekräftelse å den tyske officerens uppgift. Efter samtal med Militärbyrån kunde dock stationsinspektoren endast meddela den tyske transportbefälhavaren samma besked, som denne redan vid tågets ankomst erhållit av den tjänstgörande tulltjänstemannen, personal tillhörande tyska krigsmakten får icke medfölja å bilar eller fordon under transport genom Sverige. Tyskarna överflyttade då till den anvisade vagnen, varefter radiobilarnas dörrar plomberades av en tulltjänsteman. Därefter påpekades för det tyska följemansskapet, att plomberna icke

finge brytas förrän efter passerandet av Riksgränsen, varvid den tyske officeren fällde ett yttrande, vars innebörd var att han icke förband sig att respektera detta förbud. Tåget kunde sedan fortsätta avsevärt försenat. Från Storlien medföljde en järnvägstjänsteman i egenskap av svenskt följemanskap till dess att en från Östersund kommande järnvägspolis skulle möta tåget och avlösa järnvägstjänstemannen. Tullkammaren underrättade tullkammaren i Kiruna angående plomberingen av de ifrågavarande vagnarna.

I dag har tullkammaren erhållit meddelande från tullförvaltaren i Kiruna, att ifrågavarande tåg passerat Riksgränsen den 11 ds med brutna plomber å radiobilarna och det tyska följemanskapet åkande i en av dessa bilar.

Med anledning av de invändningar, som det tyska följemanskapet gjorde, mot att efterkomma de för dessa transporter fastställda bestämmelserna, samt deras senare brytande av tullverkets plomber, anser tullkammaren, att en undersökning bör företagas huruledes genom lämpliga åtgärder ett återupprepande av dylika störningar i kontrollarbetet med transporter av ifrågavarande slag skulle kunna förebyggas.

Som vägledning får tullkammaren ytterligare meddela, att enligt uppgift var den tyske transportbefälhavaren löjtnant, vid namn Haart, och medfördes i tåget sammanlagt 20 vagnlaster för tyska krigsmaktens räkning med följande Fahrtnummer 197 000, 197 005, 6 510 070, 6 519 378 och 6 519 379, av vilka de två förstnämnda avsågo materiel transiterat genom landet jämlikt Handelsdepartementets särskilda tillstånd nr 1047 av den 9 september 1942 (förutannämnda till tullkammaren genom telegram den 8 september).

Tullkammaren i Storlien den 14 september 1942.

Otto Lindow.

Utdrag.

P.M.

Den 9/9 anlände från Norge med destinationsort Narvik ett godståg, lastat med ammunition, vapen och bilar, varav tvenne voro radiobilar, som härstädes plomberades, då de voro försedda med avsändarapparat. Som följemanskap medföljde en tysk löjtnant och en tysk underofficer, försedda med Sonderausweis för resa till Narvik. Efter bemyndigande av Kungl. Utrikesdepartementet meddelades utlänningsarna i Storlien nödfallsvisering för direkt resa genom Sverige.

I den ena av radiobilarna med avsändarapparat hade följemanskapet bestämt sig för att åka genom Sverige. Militärbyrån sade emellertid bestämt ifrån att så ej finge ske. Efter livlig argumentering fogade sig följemanskapet slutligen i tillsägelsen att överflytta till en tåget medföljande resgods och tjänstekupé och kunde tåget fortsätta under bevakning av en järnvägstjänsteman.

Passkontrollen, Storlien den 11 september 1942.

(undert.) Olof Bergman

Föreståndare.

Avskrift av avskrift.

H E M L I G
jämlikt kung. 1938 nr 757

Till Herr Kanslibyråchefen.

Tullkammaren har i dag erhållit avskrift av tullkammarens i Storlien till Herr Kanslibyråchefen avlätna skrivelse den 14 denna månad angående plomberingsbrott å tvänne tyska fältradiobilar, vilka fraktats å tvänne godsvagnar genom Sverige från Storlien till Narvik.

Då tullkammaren avvaktat infordrade upplysningar från nämnda tullkammare för att bliva i tillfälle avgiva utförlig rapport men finner att sådan redan översänts, får tullkammaren endast vördsamt meddela följande:

Omhandlade järnvägsvagnar med därå lastade fältradiobilar ankommo till kontrollen i Vassijaure med tåg nummer 10224 den 11 denna månad kl. 1,50. I vardera bilen befann sig en tysk. En av dem var transportbefälhavaren, löjtnant Felix Hardt. Någon försegling eller spår därav kunde icke upptäckas. Enligt uppgift av den från Gällivare medföljande järnvägspolisen befunno sig tyskarna i bilarna redan vid tågets ankomst dit. Kiruna tullkammare den 16 september 1942.

E.M. Högström.

Bestyrkes å tjänstens
vägnar:

(undert.) M. Söderqvist.

Avskrift.

KUNGL. UTRIKES

DEPARTEMENTET

Stockholm, den 22. September 1942.

3 Anl.

Lieber Major Maenss,

Sie erinnern sich, dass am 9-11 d.M. ein Sondertransport von Nachrichtengerät mit 2 Mann deutschem Begleitpersonal von Storlien nach Riksgränsen stattfand. Ueber gewisse Vorgänge bei der Durchführung dieses Transportes haben die Passbehörde in Storlien und die Zollbehörden in Storlien und Kiruna Berichte abgegeben, die ich Ihnen abschriftlich übersende und aus denen sich folgendes ergibt:

Das Gerät bestand u.a. aus zwei Lastkraftwagen mit Funk-Sendestationen. Vorschriftsgemäss sollen solche Sendestationen auf schwedischem Gebiet geschlossen und plombiert werden. Die deutschen Begleiter, ein Oberleutnant Felix Hardt und ein Unteroffizier, hatten in einem von den Lastkraftwagen Platz genommen, und es gelang den schwedischen Behörden nur mit Schwierigkeit, sie dazu zu bringen, nach dem besonders zu diesem Zweck angehängten Personen-Waggon umzuziehen. In anderem Falle wäre der Transport nach Norwegen zurückgesandt worden. Die Sendestationen wurden nun plombiert und die Aufmerksamkeit des deutschen Begleitpersonals darauf gelenkt, dass nach den schwedischen Gesetzen die Plomben erst nach dem Verlassen schwedischen Gebietes gebrochen werden dürften. Schon als der Transport in Gällivare ein-

An den Deutschen Transportoffizier,

Herrn Major W. Maenss.

traf, wurde aber festgestellt, dass die deutschen Begleiter die Plomben gebrochen hatten und in dem Funkwagen wieder Platz genommen hatten.

Es ist ja selbstverständlich, dass Vorgänge, wie die oben wiedergebene, es für die schwedischen Behörden nicht leicht machen, ähnliche deutsche Sondertransporte zuzulassen und durchzuführen. Ich habe auch Ihre Aufmerksamkeit auf das Vorgefallene besonders lenken wollen.

Mit den verbindlichsten Grüßen,

Ihr sehr ergebener

(undert.) H. Hägglöf.

KUNGL. UTRIKES
DEPARTEMENTET

Stockholm den 22 september 1942.

Politiska avdelningen

4 bil.

1. BYRÅN

Broder,

./1-3.

Närslutet översänder jag rapporter från passkontrollen i Storlien och från tullen i Storlien och Kiruna angående den tyska extratransporten från Storlien till Kiruna den 9-11 september. Rapporterna bekräfta, att det varit en hel del trassel med det tyska följemanskapet redan i Storlien och att tyskarna under vägen brutit plomberna på radiobilarna med sändarapparater och trots förbud tagit plats i dessa.

Saken har påtalats gentemot tyskarna med i avskrift närslutna skrivelse till Maenss i dag. Man kan ju ha det inträffade i minnet, när fråga uppkommer om någon ny liknande extratransport.

Efter en genomläsning av rapporterna frågar man sig emellertid varför icke den medföljande tågpolisen hindrade tyskarna från att bryta tullens plomber och taga plats i sändarbilarna. Skulle Du möjligen vilja taga reda på det?

*Di teijpne
Ingen. Hägelst.*

Herr Majoren m.m. Friherre C. von Horn,
Kungl. Järnvägsstyrelsens militärbyrå.

KUNGL.
JÄRNVÄGSSTYRELSEN

MILITÄRBYRÅN
BYRÅCHEFEN

HEMLIG
jämlikt kung. 1938. nr. 757.
jehhikt kung. 1938. nr. 757.

Dnr _____

Anhålls att i svarsskrivelse angivas ovan-
stående diarienummer och i adressen
byråns namn.

Till Utrikesrådet m.m. S.Söderblom.

Major Maenss avlade i går besök på militärbyrån för diskussion av vissa frågor, vilka jag anser vara av den vikt att de böra bringas till Utrikesdepartementets kännedom.

Den ena frågan gällde den i notväxlingen förutsedda rätten att låta transportmanskap åtfölja transitotransporterna. I noten av den 8 juli 1940 framhålles under 1.): "Försändelserna kunna åtföljas av transportmanskap", men i praktiken har dylikt transportmanskap endast i rena undantagsfall förekommit. Anledningen till att frågan upptogs var nu den, att följepersonal ankommit till Hälsingborg med färja från Danmark den 22 dennes men genom militärbyråns försorg återförvisats till Danmark, enär någon anmälan om saken icke inkommit via tyska legationen. Återförvisandet skedde emellertid i fullt samförstånd med transportofficieren vid legationen, varför Maenss icke heller hade någon anmärkning att rikta mot militärbyrån, men då synbarligen hemortsmyndigheter i Tyskland anmärkt på förfaringssättet önskade Maenss diskutera frågan. Jag framhöll härvid att såvitt jag kunde förstå låg saken så till att några diplomatiska hinder icke funnos för att transitogodset åtföljdes av transportmanskap. Trafiktekniskt ställde sig däremot saken annorlunda. Våra godståg i Sverige framföras nämligen i regel utan annan personal än lokpersonalen. Konduktör medföljer däremot icke, varför man icke heller har lämpligt utrymme i tågen för något transportmanskap. Då Maenss framhöll att man i Tyskland helt enkelt lät manskapet åka i vanliga godsvagnar, påpekade jag att detta knappast vore möjligt hos oss annat än under sommaren, under vintern krävdes i varje fall särskilda åtgärder med hänsyn till kylan. Såväl med hänsyn härtill som med hänsyn till att i så fall även svensk militär kontrollpersonal måste medskändas skulle en användning av

transportmanskap i större utsträckning komma att ytterst ofördelaktigt påverka snabbheten i transporter. I de undantagsfall åter, då det kunde anses berättigat och erforderligt att medsända transportmanskap borde transporter ske via Trelleborg och företagas i de tåg, där nu post- och kurirvagnar medföres. I dessa tåg finns redan svensk militärpersonal och utrymme för ett begränsat antal personer, varför särskilda anordningar icke skulle erfordras. På övriga linjer och i andra tåg än dessa kunde man däremot icke vara med om en användning av transportmanskap.

Den andra frågan, som diskuterades, var tullpersonalens undersökningar av transitogodset. Anledningen till att denna fråga nu upptogs var den, att man i samband med vissa undersökningar rörande inträffade stölder från tysk sida verkställt en fortlöpande kontroll av godsvagnarnas plomber vid ankomsten till de norska gränsstationerna. Det hade härvid visat sig framhöll major Maenss, att de ursprungliga plomberna på vagnar som passerat Storlien i samtliga fall brutits och ersatts med svenska plomber i Storlien. Stationsföreståndaren i Storlien bekräftar för sin del att samtliga vagnar med transitogods undantagslöst öppnas vid Storliens station av tullpersonalen. Frågan om tullundersökning av transitogodset är icke skriftligen behandlad vare sig i noterna eller den särskilda överenskommelsen mellan järnvägsstyrelsen och de tyska statbanorna. Då sistnämnda överenskommelse träffades, berördes frågan muntligen. Den tyske representanten, Dr Rau, hemställde nämligen att någon sådan tullundersökning icke skulle förekomma. Efter beordrigande från Utrikesrådet Engzell lämnades härvid det beskedet, att svenska tullen självfallet förbehåll sig full rätt att undersöka vagnar, som passerade gränserna, men ställdes samtidigt i utsikt, att dessa undersökningar skulle givas formen av tämligen sparsamt förekommande stickprov. Såvitt jag känner till tillämpas icke samma grunder för undersökning vid övriga gränsstationer och de påtalade förhållandena i Storlien har synbarligen vållat viss irritation, vilken bl.a. resulterat i skrivelse från B.B.V. i Oslo till legationen här. Legationer övervägde enligt Maenss att taga upp saken med U.D., men avvaktar tills vidare. Jag har under hand orienterat generaltulldirektören, som emellertid hävdade att någon fördröjning av godset icke uppstod i Storlien varför skäl att ändra förfaringssättet knappast förelåg. Såvitt jag känner har någon reell fördröjning av godset icke skett i Storlien, men tala det oaktat vissa skäl för ändring. Dels innebär det nuvarande förfaringssättet visst avsteg från vad U.D. tidigare ställt i utsikt, dels torde tåguppehållen i Storlien utan tvekan kunna avsevärt nedbringas, därest tullpersonalens undersökning inskränkes till att omfatta endast stickprov i enstaka fall. Sistnämnda synpunkt torde böra tillmätas viss betydelse, då de tämligen långa uppehållen i Storlien onekligen verkat i sådan riktning, att transporter tilldragit sig onödig uppmärksamhet från turisternas sida.

Slutligen anser jag mig böra orientera om att enligt Major Maenss den från Haparanda till Narvik befordrade truppen blivit felsänd från tysk sida. Truppen var från början avsedd för Narvik men ha- av misstag sänds till Finland. Ett sådant misstag förutsätter emellertid enligt min mening att andra relativt omfattande transporter via Finland äga rum.